
TREFWOORD

Sdu Uitgevers, Den Haag 1995

10

Zigeunerwoorden in het Nederlands

Inleiding

De zigeuners noemen hun taal Romani. Het Romani is een Indische taal die verwant is met het Oudindisch of Sanskriet en met moderne Indische talen zoals het Bengali in Bangladesh, het Hindi in India en het Urdu in Pakistan. In de vierde eeuw v. Chr. zijn de zigeuners om onbekende redenen weggetrokken uit hun stamland India. In eerste instantie trokken ze naar Perzië en Armenië, waar ze lange tijd bleven. Vanaf de 11de eeuw verspreidden zij zich over Griekenland en de Balkan, en vandaar over de rest van Europa. Vanaf ongeveer 1420 verbleven er zigeuners in West-Europa en de Nederlanden. De lotgevallen van de zigeuners in Europa worden nauwgezet beschreven in Fraser (1992).

De huidige Zigeunertaal bestaat uit wel zestig dialecten, die leenwoorden hebben opgenomen uit de talen van de landen waar de zigeuners korter of langer verbleven. Het lexicon van de Zigeunertaal wordt beschreven in Wolf (1960). Het Nederlands heeft een aantal woorden ontleend aan de Zigeunertaal. Deze zigeunerwoorden zijn via het Bargoens, de taal van dieven, landlopers en rondtrekkende handelaren, in het Nederlands terechtgekomen. Zigeuners hadden namelijk niet met alle lagen van de bevolking contact, maar voornamelijk met andere zwervende groepen, mede omdat ze zich niet in het Nederlandse gebied mochten vestigen. Hieronder zal ik beschrijven welke zigeunerwoorden in deze eeuw in het Nederlands zijn gevonden, en hoe oud deze woorden zijn. Maar eerst geef ik een historisch overzicht van het verblijf van zigeuners in Nederland.

Zigeuners in de Nederlanden: het eerste verblijf

Het eerste verblijf van zigeuners in de Nederlanden duurde van 1420 tot ongeveer 1750. Dit verblijf wordt beschreven door Van Kappen (1965). De eerste zigeuners die rond 1420 naar de Lage Landen kwamen, werden gastvrij onthaald. Zij trokken naar de grotere steden en vertelden dat ze pelgrims waren die door de 'ongelovige Saracenen' (Arabieren) uit hun geboorteland 'Klein-Egypte' waren verjaagd. Ze hadden aanbevelingsbrieven bij zich van de paus, keizer Sigismund en andere hoogwaardigheidsbekleders. Door het gedrag van de zigeuners (kruimeldiefstal, landloperij, bedelarij), maar ook door andere factoren zoals de verslechterde economische omstandigheden, veranderde de houding tegenover de zigeuners en mochten ze alleen nog op het platteland verblijven.

ETYMOLOGISCHE
BIJDRAGE

door **Nicoline
van der Sijs**

In het begin van de zestiende eeuw verschenen de eerste plakka-
ten tegen de zigeuners. Maar het overheidsoptreden was in deze
eeuw nog betrekkelijk mild, de zigeuners werden voornamelijk
verbannen. In de zeventiende eeuw verhardde het beleid en wer-
den er zelfs 'heidenjachten' gehouden. De zigeuners vermeng-
den zich in deze eeuw met andere zwerversgroepen. Tot 1709
mochten zigeuners niet over de gewestelijke grenzen heen ver-
volgd worden en waren ze dus veilig als ze bij onraad over een
grens trokken. Maar in 1709 en 1710 sloegen de gewesten de
handen ineen en spraken af dat zigeuners ook over de grenzen
heen vervolgd konden worden. Dit luidde het einde in van het
verblijf van de zigeuners alhier. In de eerste helft van de acht-
tiende eeuw verdwenen ze uit de Nederlanden: een deel van hen
ging op in de zwerversbevolking, een deel vluchtte en de rest
werd gedood. Zoals Kappen (1965: 3) het samenvat: 'De geschie-
denis van de zigeuners [...] in de Noordelijke Nederlanden
beslaat [...] een tijdvak van ruim drie eeuwen [...], waarin wij hun
juridische status zien degraderen van die van alom geëerde, in
een reuk van heiligheid en geheimzinnigheid staande vreemde
pelgrims, tot die van een "samengerotten hoop van lediggangers
en dievengespuis".'

De zigeuners uit deze eerste periode werden *heidenen* of *hei-
dens* genoemd, wat zowel 'heibewoner' als 'niet-christen' kan be-
tekenen. Waarschijnlijk lopen de betekenissen door elkaar. Men
noemde de zigeuners ook *Egyptenaren*, naar de vermeende plaats
van herkomst, vergelijk Engels *gipsy* en Spaans *gitano*, beide ver-
kortingen van 'Egyptisch'. Verschillende geografische namen in
Nederland met *Egypte* verwijzen nog naar de vroegere aanwezig-
heid van zigeuners. Namen met *Egypte* of *Klein-Egypte* komen al
vanaf eind zestiende eeuw voor, vooral in Groningen, Friesland
en Zeeland (Rentenaar 1984: 59-61). Volgens Rentenaar zijn niet
alle Egypte-namen op de zigeuners terug te voeren, maar die uit
Groningen zullen dat wel zijn, wat onder andere blijkt uit het feit
dat de bijnaam van de inwoners van Woltersum en Feerwerd
Egyptenaren luidde. Andere namen die naar de herkomst van de
zigeuners verwijzen zijn *Griek* en in de zeventiende eeuw *unger*
'Hongaar'. Ook in andere talen vinden we geografische verwij-
zingen: Frans *bohémien* is afgeleid van *Bohemen* en Spaans *flamen-
co* betekent 'Vlaams(e dans), Vlaming, zigeuner', van Nederlands
Vlaming, omdat men dacht dat de zigeuners uit Noord-Europa
kwamen. Het woord *zigeuner* ten slotte, dat eigenlijk pas vanaf de
negentiende eeuw gebruikt wordt, komt via het Duits van
Hongaars *cigány*, dat wij als *tsigaan* kennen. Het Hongaarse
woord gaat terug op Grieks *tsínganos*, waarschijnlijk van *Athínga-
noi*, de naam van een ketterse sekte in Phrygië en omgeving. De
naam van de sekte werd overgedragen op de zwerfende zigeu-
ners.

Zelf noemden de zigeuners zich wel *kalo* 'zwart, zwarte', maar ook 'zigeuner', vanwege hun donkere huidskleur, met als meervoudsvorm of verbogen naamval *kales*. Volgens Kluyver (1895) was *kalo* als zigeunernaam gebruikelijk in Hongarije, Bohemen, Duitsland en Spanje. Kluyver begint zijn artikel overigens met: 'Een van de meest bekende woorden uit de taal der zigeuners is *kalo*, dat *zwart* betekent'. Er kan veel veranderen in 100 jaar! Volgens Kluyver is *kales*, de verbogen naamval van *kalo*, geleend uit de Zigeunertaal, in eerste instantie door zwervers ('vagebonden'). Het *WNT* geeft een citaat uit 1630: 'De landloopers ende kalissen, die van huys tot huys loopen, om stoelen te maaken ende te binden' en al in 1578 is sprake van een *kalisbende*. Eind vijftiende of begin zestiende eeuw is het woord volgens Kluyver overgegaan in het algemeen Nederlands, eerst in de betekenis 'zigeuner', daarna als 'vagebond'. In de zeventiende eeuw werd het woord gebruikt door onder anderen Bredero voor 'pleziermaker, doordraaier', en vandaar voor 'arme drommel', een betekenis die versterkt werd door de gelijkenis tussen *kalis* en *kaal* (vergelijk *kale neet* en dergelijke). Onder invloed van *kaal* ging *kalis* zelfs 'kale vent' betekenen.

In de zestiende eeuw verschenen in Nederland twee woordenlijsten met zigeunerwoorden. De eerste hiervan, die vóór 1570 door Johan van Ewsom in de Groninger Ommelanden werd samengesteld, is de op een na oudste woordenlijst van de Zigeunertaal – alleen een Engelse woordenlijst is nog ouder.

Zigeuners in Nederland: het tweede verblijf

Van ongeveer 1750 tot 1850 verbleven er geen zigeuners in Nederland, maar hierna trokken er weer zigeuners ons land binnen. Dit tweede verblijf wordt beschreven door Lucassen (1990). Er worden nu verschillende zigeunergroepen onderscheiden, waarvan de belangrijkste de Rom of Roma en de Sinti of Manusch zijn. De Sinti of Manusch komen uit Duitsland en Frankrijk, de Roma zijn zigeuners uit Oost-Europa. Van hun naam *Rom*, letterlijk 'man, echtgenoot' en vandaar 'zigeuner-man', komt waarschijnlijk Engels *rum*, oorspronkelijk 'uitstekend', maar tegenwoordig alleen 'vreemd': *he is a rum old bird* 'hij is een vreemde vogel' (*OED* 1989).

Vanaf 1868 trekken Kaldarasch(i) en Ursari naar Nederland. Kaldarasch zijn van oorsprong Hongaarse ketellappers, Ursari zijn Bosnische bereleiders. Na 1900 komen Lowara, paardenhandelaren uit Hongarije en de Balkan via Duitsland, Frankrijk en Scandinavië naar Nederland. De Kaldarasch en Lowara behoren tot de Roma-zigeuners, van de Ursari is dat niet zeker, sommigen zeggen dat zij geen Zigeunertaal spraken. Vanaf het midden van de negentiende eeuw verblijven er in Nederland Sinti, die van beroep muzikant of kunstenaar zijn en uit Duitsland en

Frankrijk komen. Vooral tussen 1900 en 1920 trekken veel Duitse Sinti naar ons land.

Vanaf het eerste voorkomen van zigeuners midden negentiende eeuw trachtte de overheid hen te weren, al werden niet alle groepen op dezelfde manier behandeld. De plaatselijke bevolking had contact met hen – de zigeuners verdienden hun geld door te handelen met de bevolking of door hen te vermaken. In de Tweede Wereldoorlog vervolgden de Duitsers de zigeuners en dwongen hen zich in verzamelkampen te vestigen. Veel zigeuners onttrokken zich hieraan; ze doken onder of gingen in huizen wonen. In mei 1944 werden na een razzia 245 zigeuners naar Duitsland gedeporteerd. Na de oorlog verbleven er nog maar weinig zigeuners in Nederland.

Zigeunerwoorden in Moormann

Moormann (1932, 1934) heeft onderzocht welke zigeunerwoorden in de verschillende Bargoense dialecten voorkomen. In totaal heeft hij 132 woorden gevonden die aan de Zigeunertaal zijn ontleend (spelvarianten tel ik als één woord), waarvan 63 alleen vóór 1900 zijn gebruikt. De meeste zigeunerwoorden vond hij in de 'Saksische' gebieden (Gelderland en de noordelijker provincies), die grenzen aan Duitsland. Van de 69 zigeunerwoorden die na 1900 in het Bargoens gebruikt zijn, trof Moormann er 40 op slechts één plaats aan. Deze behandel ik verder niet. 29 woorden werden in meerdere plaatsen gebruikt, en 11 hiervan zijn vrijwel overal bekend. Deze 11 zijn: *bink* (van Zigeunertaal *béng*¹ 'duivel'), *docken* 'geven' (tegenwoordig *doken*, mogelijk van Zigeunertaal *dau* 'geven'), *gees/gies* 'vrouwspersoon' (van Zigeunertaal *gaji* 'boerin'), *joekel*, ook *joekert*, *tjoekel*, *sjoeker* (van Zigeunertaal *giuchél* 'hond'), *kach(e)lientje*, *kakelientje*, *kakelinnen* 'kip, kippen' (van Zigeunertaal *chaini*), *mangen* 'bedelen' (van Zigeunertaal *mangáu* 'vragen'), *maro* 'brood' (van Zigeunertaal *manrô*), *mollen* 'doodmaken' (van Zigeunertaal *muló*, bijvoeglijk naamwoord 'dood'), *sjank*, *chanke*, *sankse* 'kerk' (van Zigeunertaal *kangheri*) met de afleiding *sjanken* 'trouwen', en ten slotte *treiers/treders/trederikken* 'schoenen' (van Zigeunertaal *cirach*, *tirach*). Hoewel *treders/trederikken* afgeleid lijken te zijn van *treden*, kan dit niet het geval zijn, want deze woorden komen ook voor in dialecten waarin *treden* niet bestaat.

De 11 woorden zijn allemaal al voor 1800 gevonden, behalve *joekel* (ca. 1860), *kach(e)lientje* (1922) en *mangen* (1890). Maar gezien de grote verbreiding van deze woorden, is Moormann van mening dat ze al vroeg zijn ontleend en 'dagteekenen uit de eerste periode van 't Zigeunerverblijf hier te lande, dus uit ± 1500' (Moormann 1932: 414). Volgens Moormann waren *mangen* 'bedelen' en *maro* 'brood' de meest gebruikte woorden, wat paste bij de leefwijze van de zigeuners. Over de andere woorden

1. De schrijfwijze van de zigeunerwoorden is overgenomen uit de woordenlijst in Moormann (1932), pp. 415-423.

schrijft hij: 'Joekel, de vreesaanjagende hond, mollen, het doodmaken, bink en gies, aanspreekvormen zijn al even veelvuldig; opmerkelijk is *sankse* "kerk". Maar we weten, dat de eerste Zigeuners nogal vroom deden. Deze enkele woorden geven ons al een diepe kijk in het armelijke leven der zwervers' (Moormann 1932: 414).

Qua betekenis kunnen we *bink* vergelijken met Engels *pal* 'vriend, maat' en *bloke* 'kerel', die waarschijnlijk beide geleend zijn uit de Zigeunertaal. *Pal* komt van Zigeunertaal *pal* 'broer', een woord dat op het vasteland van Europa *pral*, *phral* luidt (Barnhart 1988) en dat in het materiaal van Moormann in 1769 voorkomt als *phraal*, van Zigeunertaal *phraí*, meervoud *phrál*. Engels *bloke* komt waarschijnlijk van Zigeunertaal *loke* 'een man' (OED 1989).

Behalve de 11 genoemde ruim verbreide woorden vond Moormann 18 zigeunerwoorden die in deze eeuw op meer dan één plaats gebruikt werden: *baloo* 'varken' (van Zigeunertaal *baló*), *bok* 'honger' (van Zigeunertaal *boch*), *galo* 'boer' (van Zigeunertaal *o galo*), *gemol*, ook *molle* 'spek' (van Zigeunertaal *bahlewas*, *balewas*), *gorgel* 'hals' (van Zigeunertaal *chór* 'keel'), *jaakveesken* 'lucifer' (van Zigeunertaal *iág* 'vuur' en *vésch* 'hout'), *karrejuks/karriot* 'karnemelk' (van Zigeunertaal *kerdo thud*), *kotter* 'boterham' (van Zigeunertaal *cholór* 'stuk'), *lovie* 'geld' (van Zigeunertaal *loó*², meervoud *lové* 'geld'), *pavel* 'appel' (van Zigeunertaal *paba* 'appels'), *piotes* 'luizen' (van Zigeunertaal *pisjom pusjum* 'vlo'), *pooi* 'rivier' (van Zigeunertaal *ó pháí* 'de rivier') en de afleiding *pooien* 'drinken' (van Zigeunertaal *piáva* 'drinken'; Moormann 1932: 389), *ratjes* 'marechaussee' (van Zigeunertaal *rái* 'edele, waardigheidsbekleder'), *steernikkel* 'kat' (van Zigeunertaal *stirna*, *sterna* 'kater, kat (?)'), *tieren/tjoeren* 'stelen' (van Zigeunertaal *cioráu*), *val* 'deur' (van Zigeunertaal *duvar*) en *vattelink* 'goed' (van Zigeunertaal *plachta* 'doek, beddegoed').

Het oudst zijn *pooien* (al van rond 1500) en *val* (1769; Endt 1974). Overigens twijfelt De Vries (1971) aan de zigeunerafkomst van *pooien*, zonder overigens een alternatief te bieden. *Kotter* en *pooi* zijn eind negentiende eeuw voor het eerst aangetroffen, maar op meerdere plaatsen. Het moeten dus oude leenwoorden zijn. De overige woorden zijn pas voor het eerst in deze eeuw gevonden. De meeste van deze woorden zijn maar op twee plaatsen gevonden en geen van deze woorden heeft ruime verbreiding gekregen. Bij *lovie* 'geld', dat Moormann (1932: 390) in het begin van deze eeuw in de variant *looie* noteert, voegt hij de volgende woorden toe: 'M'n zegsman noemde dit woord *manisch* (Zigeunersch). Dergelijke opmerkingen wijzen vaak op een jonge ontleening.'

Opvallend is het landelijke karakter van de woorden en het grote aantal woorden die met eten te maken hebben: boer, rivier; varken, spek, karnemelk, boterham, appel; honger, geven en

2. Endt (1974) spelt de zigeunerwoorden als *lóvo*, meervoud *lóve*.

drinken. Uit de dieventaal komen de woorden voor stelen, marechaussee, deur/huis en gereedschap.

Zigeunerwoorden in Köster Henke (1906)

De commissaris van politie Köster Henke geeft in zijn boek *De boeventaal* (1906) een omvangrijke lijst woorden uit de dieventaal van het begin van deze eeuw. Hij vermeldt in totaal 17 zigeunerwoorden (overigens zonder de herkomst van deze woorden te vermelden), waarvan 10 hierboven al genoemd in het materiaal van Moormann, namelijk: *bink* 'man', *dokken* 'afdokken, betalen', *gies* 'meid, dienstmaagd, vrouw', *joekel*, *tjoekel* 'hond. Daar is een joekel in de bajes', *loefie*, *luffie* 'halve cent. De kerel valt dood over een loefie, ofschoon hij bulkt van het geld' en *lovie* 'geld. Loevie in de meeluk (geld in de zak)', *mangen* 'vragen', *sjanken* 'trouwen', *treters* 'schoenen', *val* 'gelegenheid, huis, deur, ook wel bedekt bordeel of rendez-vous' en ten slotte *vatling* 'gereedschap', wat in het materiaal van Moormann voorkomt als *vattelink* 'goed'. Van *val* geeft Köster Henke de voorbeeldzinnen: 'Leen me dat pompertje voor die val. Is dat jou valletje? (woning). De val is nobel (de gelegenheid is schoon. Er is geen onraad). Heb je de tandel (sleutel) van de val bekaan (bij je). Op de val steunen of drukken (op logement leven)'.

Van twee woorden die in Moormann genoemd zijn, geeft Köster Henke een nieuwe betekenis, namelijk van *piot* en *pooien*. *Piot* hebben we in het materiaal van Moormann gevonden als *piotes* 'luizen' (van Zigeunertaal *pisjom pusjum* 'vlo'). Köster Henke heeft opgenomen *piot* 'soldaat', dus met een betekenisverschuiving van 'ongedierte' naar 'soldaat'. De oudste betekenis van *pooien* was, zoals we gezien hebben, 'drinken'. Köster Henke geeft 'pooien, eten. Moeke, schok wat te eten. Ik moet maar zorgen, dat er wat te pooien is, jij brengt geen spie thuis. Zij kon zelf wel haar pooien verdienen.' Deze betekenis 'zich laten onderhouden' is wellicht ontstaan via 'drinken op kosten van' (Endt 1974).

Eén zigeunerwoord wordt alleen in Köster Henke (1906) genoemd: *katsjemme* 'luimkeet, penne, slaapstee' (van Zigeunertaal *gertschemiha*). Tot slot noemt Köster Henke vier afleidingen van zigeunerwoorden die niet in Moormann staan, maar waarvan Endt (1974) de herkomst geeft: *pieren*, *poekelen*, *pooier* en *verpatsen*. *Pieren* komt van *pierder* 'gokker, speler' (1731 in Moormann, maar zonder zigeunerherkomst), een afleiding van een zigeunerwoord *pérjas* 'scherts, vrolijkheid', wat wel overeenkomt met de betekenissen van *pieren*: 'gokken, dobbelen' (1731) en 'muziek maken'. Voor *pieren* geeft Köster Henke als betekenissen op 'spelen, nachtbraken (pierewaaien)'. Kennelijk heeft *pierewaaien*, dat in de zeventiende eeuw aan Russisch *pirovat* 'een fuif houden' is ontleend, invloed uitgeoefend. *Pierder*

omschrijft Köster Henke als 'speler, nachtbraker'. Andere afleidingen van *pieren* uit Endt (1974) zijn *pierement* 'draaiorgel' en *pieremegoggel/pieremachochel* 'lelijke vrouw'.

Pooier is een afleiding van *pooien*, dat bij Köster Henke voor het eerst voorkomt in de betekenis 'eten, zich laten onderhouden'. Köster Henke omschrijft *pooier* als: 'dikvreter. Kerel die met een meid leeft, die voor hem den kost verdient. Als ik zoo'n pooier moest hebben, liet ik hem gauw den moord steken (om hals brengen).' Eind negentiende eeuw vinden we *poekelen* 'te veel praten, doorslaan' van een zigeunerwoord *p'uk* 'bekennen, verraden, aanklagen', in Moormann *poekeren* 'spreken' (1890, zonder zigeunerherkomst). Köster Henke vermeldt: '*poekelaar*, prater, iemand die niets kan zwijgen, babbelaar' en '*poekelen*, praten. Louw *poekelen* (niets vertellen). Je *poekelt* over dingen, waar je geen verstand van hebt. Ze begrepen eerst niet, wat ik *poekelde*.' *Verpatsen* ten slotte is een jong woord, wellicht gevormd naast het veel oudere *verpassen* (WNT 1576), een samenstelling van *ver-* en *passen* 'kopen', dat is afgeleid van Zigeunertaal *pasj* 'deel'. *Passen* wordt in Moormann genoemd in 1840, maar zonder zigeunerherkomst. Het WNT suggereert dat de *-t* in *verpatsen* uit klanksymboliek (handslag bij verkoop) verklaard kan worden.

Een niet-Bargoens zigeunerwoord

Tot besluit een woord dat niet in de Bargoense woordenboeken voorkomt, maar wel teruggaat op een zigeunerwoord: *gids*. Volgens Franck/Van Wijk (1976) zou dit afgeleid kunnen zijn van het zigeunerwoord *gadžo* 'niet-zigeuner, boer', speciaal 'boer die handlanger van de zigeuners is', vergelijk zeventiende-eeuws *gidje* 'spion'. Overigens is *gadžo* 'boer' de mannelijke vorm van *gaji* 'boerin', dat in veel Bargoense dialecten geleend is als *gees/gies* 'vrouwspersoon'. De herkomst van *gids* wordt bevestigd door De Bont (1972). Deze wijst op de Kempense vorm *gids* 'lange, magere vrouw', en verklaart de betekenisontwikkeling van 'zigeunervrouw' tot 'leider, leidsman' uit het feit, dat de zigeunervrouwen voorop gingen en de terreinen verkenden, waarbij ze optraden als gidsen en tegelijk als spionnen.

Ouderdom van de leenwoorden

In totaal zijn er, de onzekere afleidingen meegerekend, 36 zigeunerwoorden in de twintigste eeuw op meerdere plaatsen genoteerd. Hiervan zijn 19 woorden een overblijfsel van het eerste verblijf van de zigeuners en 17 dateren waarschijnlijk uit de periode van het tweede verblijf. Dat valt op te maken uit de geringe ouderdom en de geringe verspreiding van de woorden. De oude woorden zijn: *bink*, *dokken*, *gees/gies*, *gids*, *joekel*, *kach(e)lientje*, *kalis*, *kotter*, *mangen*, *maro*, *mollen*, *pieren*, *pooi*, *pooien*, *sjank*, *sjanken*,

treiers/treders/trederikken, val en verpassen. De helft van deze oude woorden (of een afleiding ervan) is opgenomen in het algemene Nederlands: *bink, dokken, gids, joekel, mollen, pieren* en de jongere afleidingen *pooier* en *verpatsen*. De jonge woorden die in deze eeuw zijn geleend, zijn alweer verdwenen uit het Nederlands. Wat dus betekent dat alle ingeburgerde woorden of afleidingen dateren uit het eerste verblijf van de zigeuners in Nederland.

Zigeunerwoorden in het Rotwelsch

Een deel van de zigeunerwoorden die in het Nederlands voorkomen, vinden we ook in het Rotwelsch, het Duitse Bargoens, wat voor de hand ligt gezien het trekkende bestaan van de zigeuners. De bovengenoemde 19 oude woorden vinden we allemaal terug in het Rotwelsch, behalve *gees/gies, gids* en *pooi* (Wolf 1985). De Rotwelsch-vormen luiden: *Bing, docken, Juckel, Kachni, kalo, mangen, Maro, mulo* 'dood' en *mollen* 'sterven', *pieren* 'spelen, muziek maken', *pojen, puken, Sankse, Treen, Duvar* 'deur' (wat bij ons *val* geworden is), *verpaschen*. *Sjoemelen* en *besjoechelen/besjoemelen* hebben we waarschijnlijk via het Duits en Rotwelsch uit de Zigeunertaal geleend: Rotwelsch *beschunden* 'bedriegen', *beschundlen* 'beschijten, verontreinigen' zouden afgeleid zijn van Zigeunertaal *schin(d)av* 'schijten'; er zijn echter diverse andere verklaringen (Pfeifer 1989).

Literatuur

- Barnhart, Robert K., ed. (1988), *The Barnhart dictionary of etymology*, z.p., The H.W. Wilson Company.
- Bont, A.P. de (1972), 'Gids', in: *De Nieuwe Taalgids* 65, pp. 128-131.
- Endt, E. (1974), *Bargoens woordenboek*. Amsterdam.
- Franck, J.; Wijk, N. van; Haeringen, C.B. van (1949), *Etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal*. 's-Gravenhage.
- Fraser, Angus (1992), *The Gypsies*, Oxford.
- Kappen, O. van (1965), *Geschiedenis der Zigeuners in Nederland*, Assen.
- Kluyver, A. (1895), 'Kalis en Caliban', in: *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 14, pp. 53-68.
- Köster Henke, W.I..H. (1906), *De Boeventaal. Zakwoordenboekje van het Bargoensch, of De taal van de jongens van de vlakke, in woorden en zinnen alphabetisch gerangschikt*, Dockum.
- Lucassen, Leo (1990), 'En men noemde hen zigeuners.' *De geschiedenis van Kaldarash, Ursari, Lowara en Sinti in Nederland: 1750-1944*, Amsterdam/Den Haag.
- Moormann, J.G.M. (1932, 1934), *De geheimtalen. Een studie over de geheimtalen in Nederland, Vlaamsch-België, Breyell en Mettingen*,

-
- Zutphen 1932 en *De geheimtalen. Bronnenboek*, Zutphen 1934.
OED = *The Oxford English Dictionary* (1989), 2de druk, door J.A. Simpson en E.S.C. Weiner, Oxford.
Pfeifer, Wolfgang (Hrsg.) (1989), *Etymologisches Wörterbuch des Deutschen*. Berlijn. 3 vol.
Rentenaar, Rob (1984), *Vernoemingsnamen. Een onderzoek naar de rol van de vernoeming in de nederlandse toponymie*, Amsterdam.
Vries, J. de (1971), *Nederlands Etymologisch woordenboek*. Leiden.
WNT = *Woordenboek der Nederlandsche Taal*. (1882-). 's-Gravenhage/Leiden.
Wolf, S.A. (1960), *Großes Wörterbuch der Zigeunersprache (romani tschiw). Wortschatz deutscher und anderer europäischer Zigeunerndialekte*, Mannheim.
Wolf, S.A. (1985), *Wörterbuch des Rotwelschen. Deutsche Gaunersprache*, Mannheim.

—[BLADVULLING]—

Woordenboeken

In den ruimsten zin des woord genomen is het aantal woordenboeken tegenwoordig bijzonder groot. Er ligt nu ook al weer een heele stapel voor ons, zeer ongelijk van waarde. Het eerst noemen wij *Lijst der meest gebruikelijke Bastardwoorden bijengesproken door Adam Stokel* (Deventer v.d. Sigtenborst). Wanneer de koopers dit boekje goed gebruiken, d.i. Nederlandsche woorden leeren gebruiken in plaats van de vreemde woorden, die domheid, luiheid, aanstellerij of gewaande voornaamheid in de samenleving drong, en *niet* de vreemde woorden er uit zoeken om 'op zijn Zondags' te praten, kan dit boek zeer nuttig zijn.

Noord en Zuid 11 (1888) 377